

Hessel Bro fra år 1340

Genudgivelse fra VSF-Nyt 2010

GENOPRETNINGSPROJEKTET AFSLØREDE BRO FRA MIDDELALDEREN

Tekst og foto af:

Stina Trolldoft Andresen,

Museet for Varde By og Omegn

Han red godt til på sin brune vallak. Fuglene sang lystigt denne sommermorgen og mosekonens bryg lå som en tyk dyne over ådalen. Det havde været en våd sommer og flere områder af ådalen var oversvømmede, men her ved Hessel var vejen farbar. Han sagtnede farten og styrede hesten ned i ådalen, ned imod broen, som knejsede over åens vand. Hestens hove klappede mod broens planker, da han red over. På den anden side standsede han hesten, steg af og lod den drikke af åens vand. Pludselig dukkede to mænd frem af disen. De styrede direkte mod broen, og da de kom nærmere kunne han se, at de ikke havde fredelige hensigter. Han greb om dolken i sit bælte, men for sent. De to mænd sprang på ham og forsøgte at fratvinge ham dolken og læderpungen med kobbermønterne, som også sad i bæltet. Det var tæt på at lykkes for dem, men i det samme stejlede hesten, og dolk og pung fløj op i luften og landede med et plask i åens vand.

Historien er opdigtet, og læseren må selv tænke sig til, hvordan den ender. Men helt fri fantasi er det dog ikke, for både broen, dolken og kobbermønterne er blot nogle af de genstande, arkæologer fandt i forbindelse med en udgravning i ådalen ved Hessel i november 2009.

Dette syn mødte museets udsendte ved Hessel.

Gravemaskinerne havde genopgravet et gammelt åslyng.

Genopretningsprojektet ved Varde Å

Arkæologer fra Museet for Varde By og Omegn har været tilknyttet genopretningsprojektet ved Varde Å siden planlægningen i 2005. I 2007 foretog vi prøvegravninger på udvalgte steder, bl.a. ved Hessel bro, hvor vi ud fra tidligere fund og ud fra landskabet mente, at der var mulighed for at støde på forhistoriske og historiske levn. Vi fandt ingenting, men det skulle senere vise sig, at vi havde været meget tæt på. Siden august 2009, hvor miljøminister Troels Lund Poulsen tog det første spadestik til genopretningsprojektet, har vi fulgt gravemaskinernes arbejde med at flytte den megen jord. Indtil slutningen af oktober var der kun dukket enkelte mindre fund frem – lige indtil en dag, hvor museets udsendte besigtigede arbejdet ved Hessel Bro. Her havde man på den østlige side af vejen nemlig gravet en anelig mængde svære træpæle op, og ved nærmere studie af dem viste det sig, at de alle var tilspidsede eller bearbejdede.

Vi havde hele tiden haft en formodning om, at der på stedet hvor Hesseldalsvej i dag krydser Varde Å, har været et overfartssted helt tilbage fra oldtiden. En række gravhøje både nord og syd for ådalen ligger på en linje, som rammer ådalen netop her. Gravhøjene blev ofte opført langs med vejforløb, for at markere den gravlagtes prestige og som markering af territorier. Herudover kan man stadigvæk se hulvejene, som har ledt folk og fæ ned i ådalen ved Hessel, på begge sider af ådalen. De tilspidsede træpæle kunne derfor meget vel være fra en tidligere bro, men for at få en nærmere datering af træet, blev der skåret skiver af det, som blev sendt til årringsdatering på Nationalmuseet. Her kunne man ret hurtigt melde tilbage, at træet var fældet engang i 1340 e. Kr. – altså i middelalderen. Skov og Naturstyrelsen, der står bag genopretningsprojektet blev kontaktet og der blev iværksat en nærmere udgravning på stedet.

Hulvej, der fører op til gårdene, på den nordlige side af ådalen.

Velfunderet bro

Pumperne var nødt til at køre i døgndrift, for at holde området nogenlunde fri for vand, så det var muligt at foretage udgravningen. Efterhånden som arbejdet med at fjerne mudder og vand skred frem, dukkede flere pæle op af dyndet.

De stod på to rækker med tre meters mellemrum og det var ganske rigtig et broforløb, hvor kun de bærende bropiller var tilbage. Pælene blev indmålt, tegnet og registreret, og det viste sig da vi sammenlignede med tegninger fra prøvegravningen i 2007, at vi havde været meget tæt på at finde broen allerede dengang – faktisk kun 5 meter. Da pælene blev trukket op med en gravemaskine, viste det sig, at de fleste var hamret godt to meter ned i dyndet, så broen har været velfunderet. Det har været noget af et ingeniørarbejde at bygge den tilbage i middelalderen.

Udgravningsområdet med broen og vadestedet.

Da vandet var pumpet væk og gravemaskinerne havde været i gang, dukkede bropillerne op på stribe, her er resterne set fra syd.

Det var utroligt svært at se eventuelle fund i det mørke mudder, og derfor blev metaldetektorerne taget i brug. Det viste sig at være en god ide, for snart dukkede de første metalsager og kobbermønter op. I alt blev der fundet 8 kobbermønter, også kaldet borgerkrigsmønter. De blev fundet inden for et begrænset område, og stammer sandsynligvis fra en tabt pung eller lignende. Mønterne ligner hinanden meget og er dårligt stemplede, men en af mønterne kan muligvis dateres til Erik Menveds regeringsperiode som varede fra 1286 til 1319.

Kobbermønterne var meget velbevarede og stadigvæk kobberfarvede, trods de mange år de havde ligget i jorden. De fugtige forhold har gjort, at de fleste genstande er bevaret rigtig godt.

En af de fine kobbermønter, som den så ud lige da den dukkede op af mudderet.

Et af de fineste fund fra udgravningen var en såkaldt nyredolk med bevaret træskaft med omviklet læder og en fin dekoreret forgyldt endeplade. Denne type dolk har et par nyreformede gevækster på hver side nederst på skaftet. Den dukker op i 1300-tallet og var meget almindelig i Norden i middelalderen, men har sikkert ikke været hver mands eje.

Udgravningens fineste fund var denne nyredolk med velbevaret træskaft med omviklet læder og endeplade af bronze.

Ud over metalgenstandene, blev der også fundet læder, potteskår og en stor mængde dyrekogler ved broen. Et fund af lidt nyere dato, men ikke mindre interessant var en tysk pistol af mærket Walther Kaliber 38. Pistolens serienummer viser, at den er fremstillet i Erfurt i Tyskland i 1944 og et andet stempel viser, at den er godkendt til brug i den tyske hær i Nazi-Tyskland. Sandsynligvis er den kommet til Danmark med en tysk soldat, men hvordan den er havnet i Varde å er et af de spørgsmål, som nok aldrig bliver besvaret.

Pistolen, som dukkede op i udkanten af udgravningsområdet. Pistolen er tysk og af mærket walther kaliber 38.

Vadested ved siden af

Ca. fem meter øst for broen fremkom et vadested bestående af en mængde meget store sten, der lå i forbindelse med hinanden. Så store sten forekommer ikke naturligt i ådale, så de må bestemt være bragt til stedet og lagt i åen. Det eneste fund der blev gjort i området ved vadestedet var nogle blyglaserede potteskår, som kunne dateres til perioden fra midten af 1200 til midten af 1300 tallet. Måske har vi her forgængerens til middelalderbroen.

De arkæologiske udgravninger i ådalen ved Hessel, har bidraget med en masse ny viden om området ved Hessel og Hodde i middelalderen. Vi ved nu, at der med sikkerhed har været et vejforløb her på dette tidspunkt, og det må have været en betydningsfuld vej, for ellers ville man ikke have brugt tid og kræfter på at bygge en så velfunderet bro på stedet. Snart løber vandet igen i Varde Å og slynger sig hen over stedet, hvor broen i sin tid stod.

Og snart står der en ny og moderne bro klar til at føre biler og godtfolk tørskoede over åen i mange år fremover.